

УДК 336.713

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

О. М. Крамаренко, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Досліджено вплив інфляції на результати роботи української банківської системи за весь період існування незалежної України (1991-2013 рр.). При цьому відокремлені питання щодо взаємного впливу інфляції та формування банківської ресурсної бази, які розглянуті як фактор забезпечення стабільної і ефективної роботи банківської системи країни. Встановлено безпосередній прямий зв'язок між показниками інфляції в Україні і розмірами банківських процентних ставок, обсягами, залучених банками ресурсів. Проаналізовано останні заходи, розроблені НБУ з метою реформування банківської системи. Запропоновано можливі напрямки інфляційної протидії, спрямовані на модернізацію вітчизняної банківської системи.

Ключові слова. Інфляція, інфляційні очікування, банківська система, результати банківської діяльності, процентні ставки, ресурсна база банків.

ВЛИЯНИЕ ИНФЛЯЦИИ НА РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТЫ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация. Исследовано влияние инфляции на результаты работы украинской банковской системы за весь период существования независимой Украины (1991-2013 гг.). При этом обособлены вопросы взаимного воздействия инфляции на формирование банковской ресурсной базы, которые рассмотрены как фактор обеспечения стабильной и эффективной работы банковской системы страны. Установлена прямая связь между показателями инфляции в Украине и размерами банковских процентных ставок, объемами привлеченных банками ресурсов. Проанализированы последние мероприятия, разработанные

НБУ с целью реформирования банковской системы. Предложены возможные направления инфляционного противодействия, направленные на модернизацию отечественной банковской системы.

Ключевые слова. Инфляция, инфляционные ожидания, банковская система, ресурсная база банков..

INFLATION EFFECT ON PERFORMANCE OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE

Annotation Influence of inflation on results of work of the Ukrainian bank system are investigated (during 1991-2013). Questions that were identified: the mutual influence of inflation on the formation of the resource base of banks, which was considered as a factor in ensuring a stable and efficient operation of the banking system of Ukraine. Direct link between inflation rates in Ukraine and size of bank interest rates, the volume of bank loans is set. Last actions developed by NBU, for the purpose of reforming of bank system were analysed. Possible directions, the inflationary counteraction, direct on modernization of domestic bank system were offered.

Keywords. *Inflation, inflation expectations, the banking system, banks' resource base..*

Постановка проблеми. Сучасне банківництво неодмінно пов'язане з інфляцією, що зумовлено, з одного боку, самою сутністю інфляції (як довготривалим та нерівномірним ростом цін в державі), а, з іншого боку, сутністю банківської процентної ставки, як ціни банківських послуг за позичками та вкладками, що і пояснює тісний взаємозв'язок між інфляційними процесами в державі і банківською діяльністю. Рівень інфляції та його коливання суттєво впливають на розміри банківських відсотків за позичками та депозитами та, відповідно, на кінцевий результат банківської діяльності. Проблема дослідження взаємовпливу та зв'язків інфляції зі стабільністю та успішністю роботи банківської системи має одночасно теоретичне та практичне значення, оскільки, у теоретичному аспекті, сама інфляція та інфляційні

очікування, які їй передують, потребують подальшого дослідження в умовах кризових явищ. У практичній площині, саме сьогодні, існує необхідність вивчення впливу інфляції на результати роботи банків та банківської системи у цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблемами інфляції та її впливу на результати банківської діяльності займалися вітчизняні і зарубіжні науковці: А. С. Гальчинський [1], О. Петрик [2], О. І. Лаврушин [3], Л. М. Рябініна [4, 5, 6], Н. А. Остап'юк [7], Ю. В. Василенко [8], Ю. Л. Верич [9], М. І. Макаренко [5], Р. Джуччі [6], Thomas M. Havrilesky [7] та багато інших. Водночас дослідженням взаємовпливу інфляції і інфляційних очікувань у суспільстві на результати діяльності банківської системи ще не приділено достатньої уваги.

Метою дослідження у межах статті є з'ясування та узагальнення взаємозв'язку інфляції з результатами діяльності банків; розроблення рекомендацій щодо «інфляційного захисту» банківської системи. Задля цього є сенс означити безпосередні та опосередковані зв'язки між інфляцією та рівнями облікової та відсоткової ставок (за активними та пасивними операціями банків), рівнем забезпеченості банківської системи грошовими ресурсами і, нарешті, фінансовими результатами банківської діяльності.

Сучасне банківництво у власній діяльності змушене враховувати вплив інфляції, бо нехтування ним може призвести до вкрай негативних наслідків (навіть до збитків або банкрутства).

Саме порівняння показників інфляції за відповідні роки з розмірами відсоткових ставок банків України (як ціни їх послуг) дозволяє виявити існуючі закономірності та зробити відповідні висновки (рис. 1).

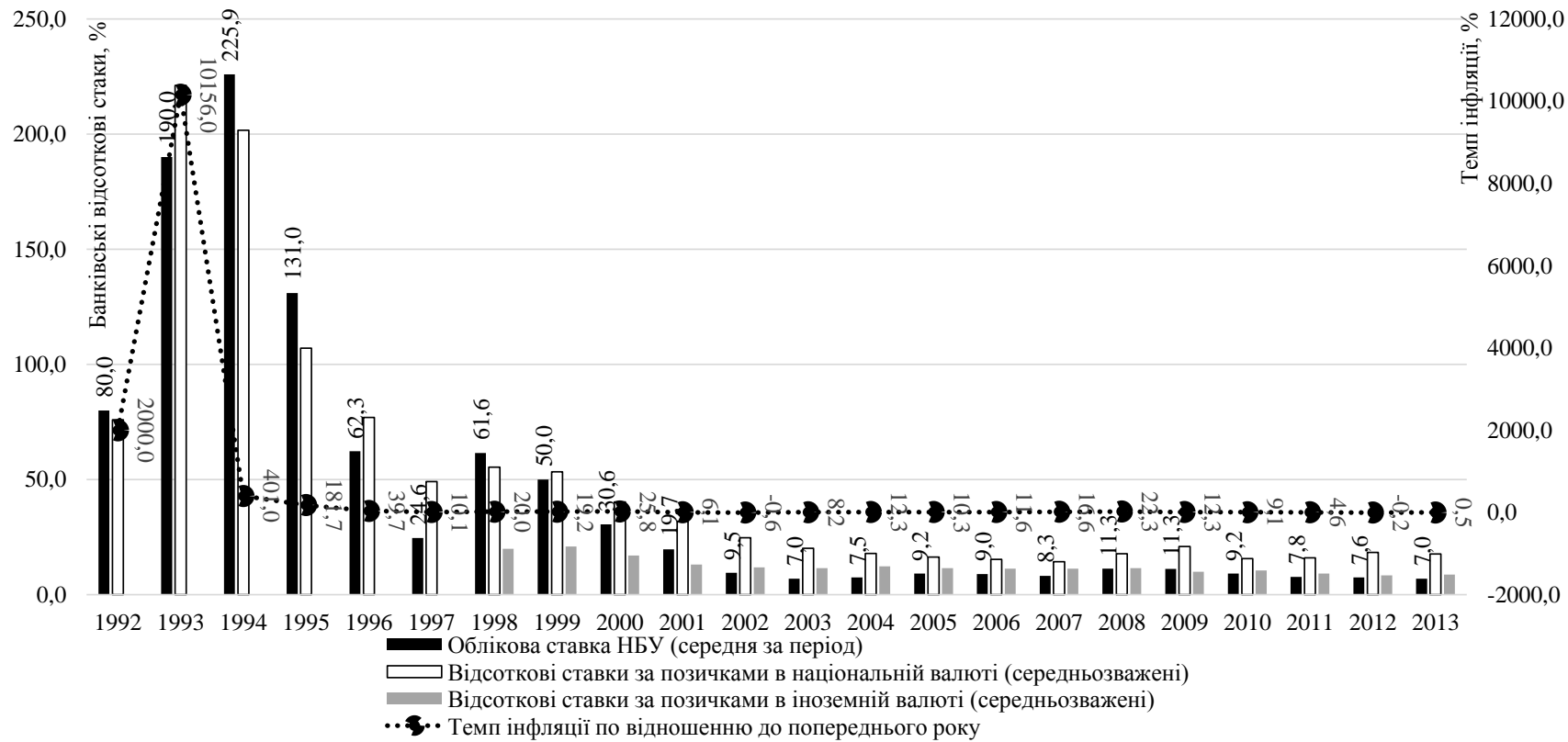

Рис. 1. Порівняння темпів інфляції (до попереднього року) та розмірів банківських відсоткових ставок в Україні за період 1992-2013 рр.

Джерело: розроблено на підставі даних [10, С. 15–17013; 14, С. 46–160,]

На рис. 1 видно, що динаміка відсоткових ставок за позичками в національній валюті є близькою до динаміки темпів інфляції. Разом із цим необхідно відзначити, що оцінювання темпу інфляції у відсотках по відношенню до попереднього періоду не є досконалою, оскільки не враховує «накручування» цін по відношенню до базового періоду, тобто спостерігається ефект згладжування інфляції. Саме цьому є сенс розглянути також взаємозв'язок між змінами відсоткових ставок та темпом інфляції за весь період, який досліджується (рис. 2).

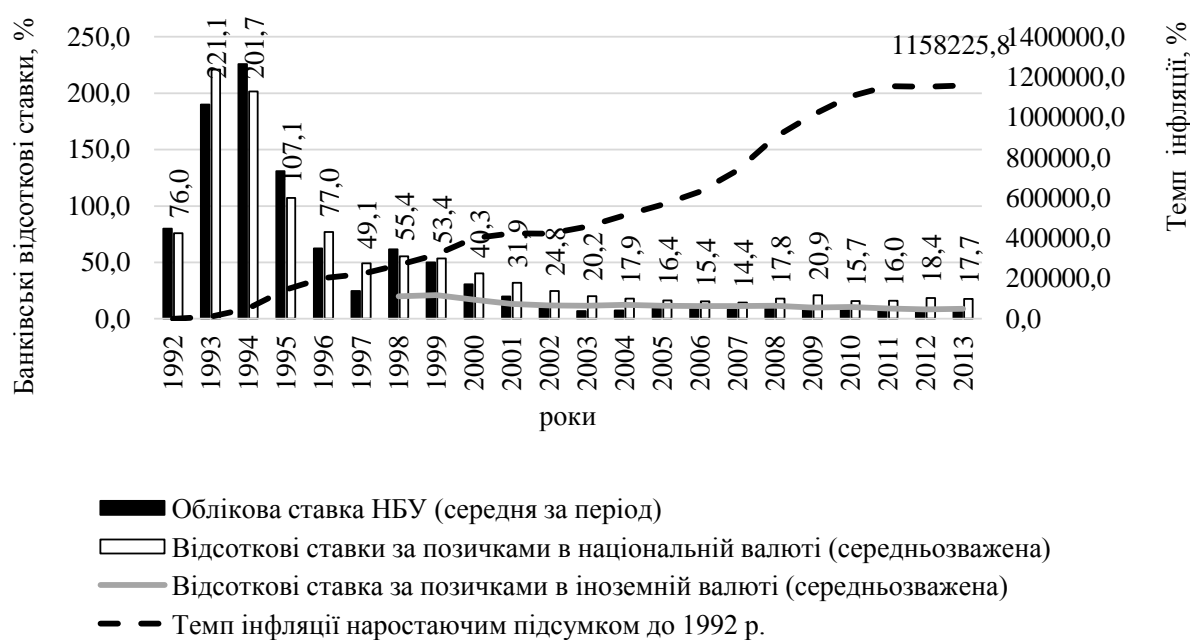

Рис. 2. Порівняння темпів інфляції за весь період 1991-2013 рр. та банківських відсоткових ставок в Україні

Джерело: розроблено на підставі даних [8, 9, С. 46–160, 10, С. 15– 170]

На рис. 2 видно, що за весь період 1991-2013 рр. темп інфляції по відношенню до базового періоду (1992 р.) досягнув значних розмірів. Одночасно, сформовані банківські позичкові ставки тиснуть на рівень споживчих цін (виробництво любых товарів спирається на кредитні ресурси), тобто є і зворотній зв'язок між банківськими відсотковими ставками та інфляцією. Разом з цим, у відповідності до «ефекту Фишера», номінальна процентна ставка є сумою реальної процентної ставки та темпом інфляції,

тобто номінальна процентна ставка може змінюватися під впливом: зміни реальної процентної ставки або змін рівня інфляції. Але, і банки і позичальники мають власні очікування щодо рівня інфляції, а фактична реальна відсоткова ставка темпу інфляції буде дорівнювати очікуваній ставці при збігу реального та очікуваного рівнів інфляції.

Усе це дозволяє нам зробити висновок, що є безпосередній прямий зв'язок між темпами інфляції та розмірами відсоткових ставок банків за депозитами та позичками, причому, це стосується, насамперед, ставок за депозитами та позичками у національній валюті.

Однак, спостерігається також тенденція незбігу, а саме, коли темп інфляції знижується, рівень відсоткових ставок, навіть, росте (на рис. 1 це періоди 1997–2000 рр. та 2009–2013 рр.). Це можна пояснити тим, що, оскільки саме номінальні відсоткові ставки враховують очікуваний темп росту інфляції, то у випадках, коли такі очікування не виправдовуються, відповідно відбувається незбіг напрямів змін фактичних темпів інфляції та самих відсоткових ставок.

Так, саме значення показників інфляції та інфляційних очікувань є індикатором для НБУ, при встановленні розмірів облікової ставки, яка, відповідно, впливає на розміри відсоткових ставок банківських установ за депозитами та позичками. Також заслуговує на увагу паралель між рівнем інфляції та показниками забезпеченості банківських установ грошовими ресурсами.

З точки зору автора, при оцінці впливу інфляції на результати роботи банківської системи, є сенс визначити ефективність її (системи) роботи за допомогою показників рентабельності по відношенню до депозитів населення, оскільки саме депозитні кошти займають значну питому вагу серед банківських пасивів, а саме депозити населення вважаються самими стабільними серед інших депозитних джерел (рис. 3).

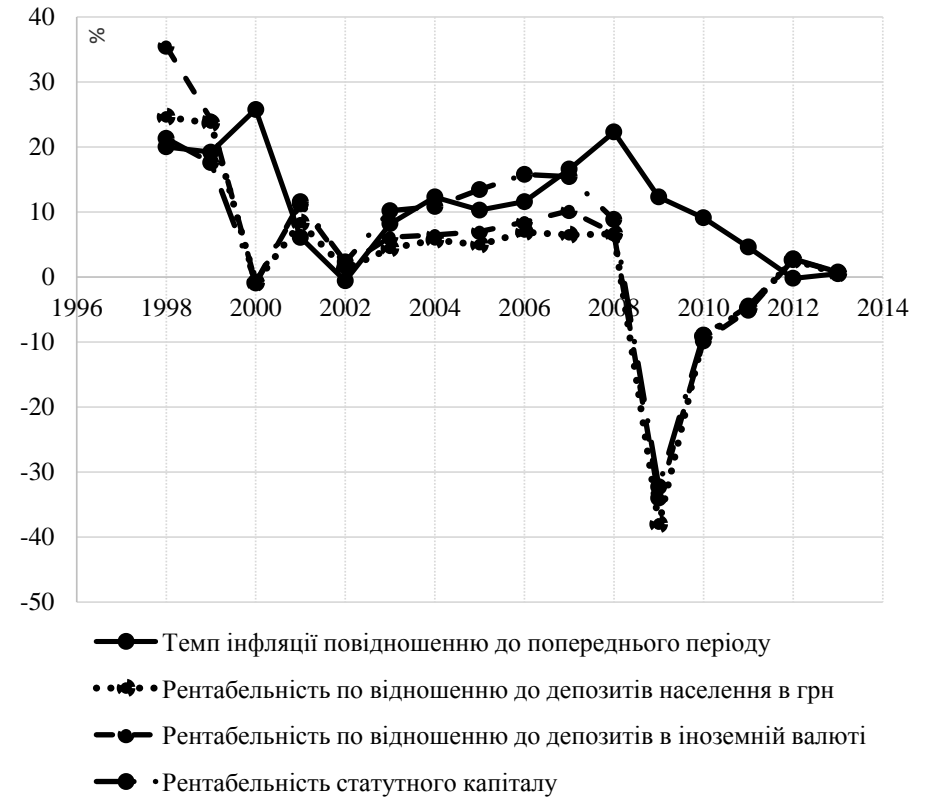
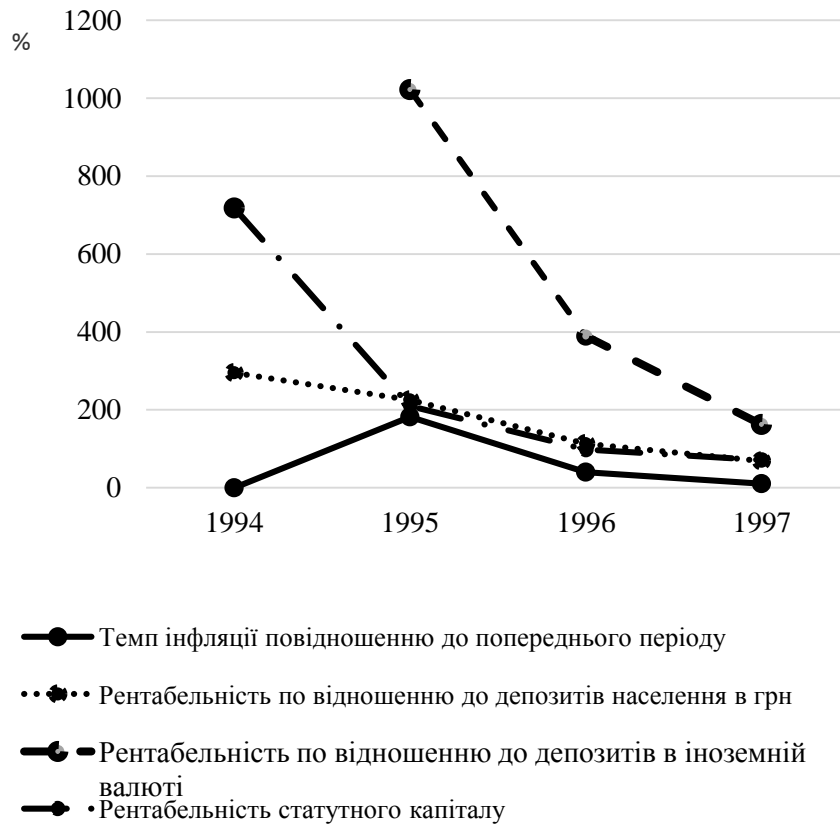

Рис. 3. Порівняння рівня інфляції з рентабельністю української банківської системи за період 1994- 2013 рр.¹

Джерело: розроблено на підставі даних [10, С. 15– 170; 13; 14, С. 46–160, 10,]

¹Дані за 1994- 1997 рр. відображено на окремому графіку, оскільки, значення темпу інфляції відрізняються на декілька порядків

На рис. 3 видно, що між банківською рентабельністю по відношенню до депозитів фізичних осіб (як в гривні так і в іноземній валюті) та рентабельністю статутного капіталу і темпом інфляції не спостерігається безпосереднього прямого зв'язку, але їх загальні тренди мають однаковий напрям. Також необхідно відзначити, що при підвищенні темпу інфляції, банківська рентабельність за депозитами фізичних осіб, або не встигає надолужувати інфляцію, або безнадійно відстає.² Тобто, не зважаючи на підвищення рівня відсоткових ставок, при рості інфляції, саме ефективність роботи банківської системи страждає. Це можна пояснити тим, що банки стикаються з необхідністю залучати депозити в умовах загострення конкурентної боротьби у банківському середовищі, у т. ч. боротьбі за грошові ресурси, вони (банки) наражаються на небезпеку «відлякати» існуючих та потенційних клієнтів, власне у часи інфляційних підйомів, які супроводжують періоди криз. В той же час, важливим є спостереження впливу на ефективність роботи банківської системи не лише існуючої інфляції, а її провісника – інфляційних очікувань, оскільки сама інфляція значною мірою є залежною від її очікувань.

Дослідженням інфляційних очікувань в Україні почали перейматися тільки з 2006-го року в Україні під тиском існуючої кризи, Верховною радою України з урахуванням консультацій з НБУ, прийнято низку законодавчих заходів [15], які і повинні вплинути на підвищення ефективності функціонування банків, задля врівноваження ризиків, але до вказаних заходів є сенс додати проведення ревізії існуючих досліджень та опрацювання їх результатів (досліджень інфляційних очікувань).

- інфляція та інфляційні очікування прямо пропорційно впливають на рівень банківських відсоткових ставок (через облікову ставку НБУ), але випереджають рівень ефективності роботи банківської системи, що пояснюється об'єктивними (наявність кризових явищ) та суб'єктивними (конкурентна боротьба між банківськими установами) факторами;

² Автором обрано для оцінювання ефективності роботи банківської системи, автором обрано саме рентабельність по відношенню до депозитів населення, оскільки саме вони є найбільш бажаними джерелами ресурсів для банків [16] /

- розроблені регулятором банківської системи заходи спрямовані на зміцнення комерційних банків є вкрай важливими та своєчасними; разом з цим існує необхідність більшою мірою враховувати результати досліджень прогнозів інфляційних очікувань, задля ефективного «інфляційного захисту» банківської системи;

- разом з цим, є сенс впровадити на державному рівні (рівні НБУ) проведення наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення вимірювання та прогнозування кризових явищ, інфляції і її очікувань. При цьому основну увагу слід зосередити на практичному використанні існуючого, напрацьованого статистичного матеріалу у розробці «антикризових» та «демпферних» заходів.

2. Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія / О. І. Петрик; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2008. 369 с. Кредитная экспансия и управление кредитом : учебное пособие / коллектив авторов ; под ред. О. И. Лаврушина. М.: КНОРУС, 2013. 264 с.

4. Рябініна Л. М. Теорія сучасних грошей: монографія / Л. М. Рябініна. – К.: УБС НБУ, 2011. – 238 с. ISBN 978-966-484-110-5

5. Рябініна Л. М. – Проблеми розвитку теорії сучасних грошей: монографія / Л. М. Рябініна. – К.: УБС НБУ, 2009. – 383 с. ISBN 978-966-484-069-6

6. Рябініна Л. М. Сутність інфляції та її таргетування / Л. М. Рябініна // ОДЕУ, Вісник соціально-економічних досліджень, Зб. наукових праць, 2006, № 24. – С.352-360.

7. Остап'юк Н. А. Розвиток теорії та методології облікового відображення інфляційних процесів : монографія / Н. А. Остап'юк; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 347 с.

8. Василенко Ю. В. Економіка при девальвації та інфляції / Ю. В. Василенко. - К. : [б. в.], 2010. – 144 с. – ISBN 966-500-190-6

9. Інфляція: оцінка й урахування впливу у процесі регулювання грошових доходів населення : монографія / Ю. Л. Верич, С. С. Аптекарь ;

Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. 161 с.

10. Стратегія інфляційного таргетування в системі грошово-кредитної політики держави : монографія / М. І. Макаренко [та ін.]. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. 108 с.

11. Інфляційні очікування Серія консультативних робіт [PP/02/2008] /Рікардо Джуччі та ін. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій Німецька консультативна групатчк – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2008/pp_02_2008_ur.pdf

12. Havrilesky, Thomas M., & Shelagh, Heffernan (2005). Operations Management, and Regulation Modern Banking .Copyright John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England Standards and Pool's. – [in English].

13. Бюлетень Національного банку України №12/2002 (119), С. 46–160, 164. НБУ Офіційне інтернет-представництво. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36555> (дата звернення 18 жовтня 2014 р.).

14. Бюлетень Національного банку України №12/2013 (249) С.15-170, 184. Офіційне інтернет-представництво. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=3624754> (дата звернення 18 жовтня 2014 р.).

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи: Закон України від 4 липня 2014 року № 1586-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1586-18/page>. (дата звернення 19 жовтня 2014 р.)

16. Крамаренко О. М. Аналіз динаміки складових зобов'язань провідних банків України / О. М. Крамаренко // Збірник наукових праць НУК. – Миколаїв : НУК. 2008. – № 4 (421). – С. 163–167.

INFLATION EFFECT ON PERFORMANCE OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE

Modern banking necessarily linked to inflation and inflation expectations. Problem Study on the interaction of inflation and the results of the banking system has both theoretical and practical importance.

The objectives of the study in the article are: to clarify and summarize the relationship of inflation at the societal level and profitability of the banking system; develop recommendations for "anti-inflation" of the banking system. To do this, the author has to establish direct and indirect links between inflation and: discount rate, the interest rates on active and passive operations of banks, the profitability of banks in relation to deposits. The study showed that there is a direct relationship between inflation and interest rates on bank loans, and, above all, for loans in local currency. However, there is a delay when lowering inflation, interest rates, even growing.

The study leads to the conclusion that between income household deposits (in local currency and foreign currency) and inflation, there is no direct link.

It can be argued that the increase in the inflation rate can not increase yield bank deposits.

That is, despite the higher interest rates on loans, with increasing inflation, the efficiency of the banking system suffers. This may be due to increased bank competition, their unwillingness to "scare" of existing and potential customers in times of inflationary booms that accompany times of crisis.

However, the interesting observation is the effect on the efficiency of the banking system not only inflation, but its predecessor - Inflation expectations, as inflation is largely dependent on its expectations. Study and research expectations in Ukraine began to bother in 2006. Under the influence of the current crisis, the NBU adopted a number of legislative measures to influence the increase of efficiency of banks in order to balance the risks, but these measures are meaningful to add the need to review existing research and treatment results (research on expectations).

Conclusions:

- inflation and inflation expectations directly affect the level of bank interest rates (due accounts prime rate), but their growth outpaced the growth efficiency of the banking system, due to objective (presence management) and subjective (competition) factors;

- National Bank of Ukraine, as the regulator of the banking system, developed measures to strengthen banks of the second level, which is extremely important and timely; this should take greater account of the results of studies of inflation expectations for the effective implementation of "inflation protection" of the banking system.

Reference

2. Petryk, O., I. (2008) Петрик О. І. The road to price stability: international experience and prospects for Ukraine. K. Lavrushin, O., I. (2013). Credit expansion and credit management. M. KNORUS.
4. Rybinina, L., M. (2011). Modern theory of money. K.: UBC NBU. ISBN 978-966-484-110-5
5. Rybinina, L., M. (2009). Problems of the modern theory of money: K.: K.: UBC NBU. ISBN 978-966-484-069-6
6. Rybinina, L., M. (2006). The essence of inflation targeting and its. Odessa. OSEU ОДЕУ, Journal of Social and Economic Research, Scientific Papers Odessa. OSEU, 24, 52360.
7. Ostapiuk, N., A. (2012). Evolution of the theory and methodology of mapping an inflationary processes. Zhytomyr. Zhytomyr State Technology University.
8. Vasylenko, Y., V. (2010). Economy with devaluation and inflation. Kyiv: b. e.
9. Verych, U., L. (2007) Inflation: the impact assessment and in the management of cash income. Donets'k: DonNUET.
10. Makarenko, M., I. (2008) The strategy of inflation targeting in the system of stat's monetary policy. Sumy: SPI "UAB NBU".
11. Dzhuchi, R. (2008). Inflation Expectations Retrieved from http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2008/pp_02_2008_ur.pdf
12. Havrilesky, Thomas M., & Shelagh, Heffernan (2005). Operations Management, and Regulation Modern Banking .Copyright John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex PO19 8SQ, England Standards and Pool's. – [in English].
13. Bulletin National Bank of Ukraine, 12/2002 (119), pp. 46–160, 164, Official website of NBU, 2014 Retrieved July 18, 2014 from : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36555>
14. Bulletin National Bank of Ukraine, 12/2013 (249), pp. 15–170, 174, Official website of NBU, 2014 Retrieved July 18, 2014 from : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=3624754>
15. Law of Ukraine on July 4, 2014 № 1586-VII. «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on preventing negative consequences for the stability of the banking system». Verchovna Rada of Ukraine official web portal, Retrieved July 20, 2014 Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1586-18>
16. Kramarenko, O., M. The analysis of the components of the obligations of the leading banks in Ukraine. Collected Works NUS. 4 (421). 163–167.

Крамаренко О. М.